

Ιωάννης Αντ. Παναγιωτόπουλος
Καθηγητής Γενικής Εκκλησιαστικής Ιστορίας
Τμήμα Θεολογίας, Θεολογική Σχολή, ΕΚΠΑ.

ΔΠΜΣ «Ελλάδα: Εκκλησιαστική Ιστορία και Πολιτισμός»
Μάθημα: Διοίκηση και Οργάνωση της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Περιεχόμενο Μαθήματος

- Οι συνέπειες του Εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα του 1821 στη διοίκηση των Ελλαδικών Μητροπόλεων και Επισκοπών, και οι πρωτοβουλίες του Ιωάννη Καποδίστρια (1827-1831).
- Η αυτογνώμων ανακήρυξη του Αυτοκεφάλου της Εκκλησίας της Ελλάδος (1833).
- Η ανακήρυξη του Αυτοκεφάλου της εν Ελλάδι Εκκλησίας (1850)
- Οι Πατριαρχικές και Συνοδικές Πράξεις 1866 και 1882.
- Το εκκλησιαστικό καθεστώς των λεγόμενων Νέων Χωρών (1928).
- Η ημιαυτόνομη Εκκλησία της Κρήτης (1900).
- Το διοικητικό καθεστώς του Αγίου Όρους.
- Το διοικητικό καθεστώς της Εξαρχίας Πάτμου και των Πατριαρχικών Μονών.
- Ο Καταστατικός Χάρτης της Εκκλησίας της Ελλάδος (Ν. 590/1977).
- Η δράση των μακαριστών Αρχιεπισκόπων Αθηνών και πάσης Ελλάδος Σεραφεΐμ (1974-1998) και Χριστόδουλου (1998-2008).

Βασική Βιβλιογραφία

- Αθανάσιος Αν. Αγγελόπουλος, *Εκκλησιαστική Ιστορία: Ιστορία των δομών διοικήσεως και ζωής της εκκλησίας της Ελλάδος*, Θεσσαλονίκη, (2)2015.
- Αθανάσιος Αν. Αγγελόπουλος, *Εκκλησιαστική Ιστορία: η Εκκλησία των Νέων Χωρών (1912 - 1929)*, Θεσσαλονίκη, (2)2015.
- Αθανάσιος Αν. Αγγελόπουλος, *Εκκλησιαστική Ιστορία: Η μοναχική πολιτεία του Αγίου Όρους. Ιστορία, τυπικά, ζωή*, Θεσσαλονίκη, (2)2015.
- Εμμανουήλ Ιω. Κωνσταντινίδης, *Ιωάννης Καποδίστριας και η Εκκλησιαστική του Πολιτική*, Αθήνα, (5)2001.
- Εμμανουήλ Ιω. Κωνσταντινίδης, *Η Ανακήρυξις του Αυτοκεφάλου της εν Ελλάδι Εκκλησίας (1850) και η θέσις των Μητροπόλεων των «Νέων Χωρών» (1928)*, Αθήνα, 2008.
- Κωνσταντίνος Ιω. Μάνικας, *Η διαμόρφωση των σχέσεων Εκκλησίας και Πολιτείας στη Νεότερη Ελλάδα 1821-1852*, Αθήνα, 2008.
- Κωνσταντίνος Ιω. Μάνικας, *Το ζήτημα των σχέσεων Εκκλησίας και Πολιτείας στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1827-1850*, Αθήνα, 2011.
- Ανδρέας Νανάκης, *Εκκλησιαστικά Κρήτης, 19ος-20ος αιώνας*, Θεσσαλονίκη, 1997.
- Ανδρέας Νανάκης, *Οικουμενικού Πατριαρχείου νεώτερα ιστορικά*, τ. Α, Θεσσαλονίκη, 2000.
- Ανδρέας Νανάκης, *Οικουμενικού Πατριαρχείου νεώτερα ιστορικά*, τ. Β, Θεσσαλονίκη, 2004.
- Ανδρέας Νανάκης, *Η εκκλησία και ο Ελευθέριος Βενιζέλος*, Θεσσαλονίκη, 2004.
- Ανδρέας Νανάκης, *Εκκλησία εθναρχούσα και εθνική: Μέσα από τη σύναξη των πρεσβυτέρων και τον ιερό σύνδεσμο της Εκκλησίας της Ελλάδος (1870-1922)*, Θεσσαλονίκη, 2002.

- Ιωάννης Αντ. Παναγιωτόπουλος (επ.), *Από τη Θεία Οικονομία στην Οικονομία της Εκκλησίας*, Αθήνα, 2015.
- Βλάσιος Ιω. Φειδάς, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, τ. 1, Αθήνα, ⁽³⁾2002.
- Βλάσιος Ιω. Φειδάς, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, τ. 2, Αθήνα, ⁽³⁾2002.
- Βλάσιος Ιω. Φειδάς, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, τ. 3, Αθήνα, 2014.

Ειδική Βιβλιογραφία

- Βασίλειος Ατέσης (πρ. Μητροπολίτης Λήμνου), *Επισκοπικοί Κατάλογοι της Εκκλησίας της Ελλάδος απ' αρχής μέχρι σήμερα*, εν Αθήναις 1975.
- Γιώργος Βαλσάμης (επ.), *Οι Προκαθήμενοι Αθηνών και Πάσης Ελλάδος*, Βόλος, 1997.
- Δανιήλ Καισαριανής, Βύρωνος και Υμηττού, *Η ρύθμιση της Εκκλησιαστικής Διοικήσεως των Ιερών Μητροπόλεων των απελευθερωθεισών περιοχών της Ελλάδος μετά το 1914 (Μακεδονία, Ήπειρος, Θράκη και νήσοι Β.Α. Αιγαίου)*, τ. Α'-Β', Αθήναι, 2017 (Ι.Μ. Καισαριανής, Βύρωνος και Υμηττού).
- Εμμανουήλ Καραγεωργούδης, *Ο Μελέτιος Μεταξάκης ως Μητροπολίτης Αθηνών*, Θεσσαλονίκη, 2008.
- Εμμανουήλ Καραγεωργούδης, *Πτωχές της Εθνικής και Κοινωνικής Προσφοράς της Εκκλησίας*, Αθήνα, 2013.
- Εμμανουήλ Καραγεωργούδης, *Ο Γερμανός Καλλιγιάς ως Μητροπολίτης Αθηνών*, Αθήνα, 2015.
- Βασίλειος Χρ. Καραγιώργος, *Το ζήτημα της σχέσεως Εκκλησίας – Πολιτείας κατά την περίοδο της Επανάστασεως 1821*, Αθήνα, 1998.
- Ευδόκιμος Καρακουλάκης, *Διοίκηση και Οργάνωση του Αγίου Όρους, σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη και το Νομοθετικό Διάταγμα 10/16.9.1926, Άγιον Όρος*, 2007 (Ι.Μ. Κουτλουμουσίου).
- Γεράσιμος Ιω. Κονιδάρης, *Εκκλησιαστική Ιστορία της Ελλάδος*, τ. 1-2, Αθήνα, (2)2011.
- Γεράσιμος Ιω. Κονιδάρης, *Η Άρσις του Βουλγαρικού Σχίσματος*, Αθήνα, ⁽²⁾2012.
- Εμμανουήλ Ιω. Κωνσταντινίδης, *Συμβολή εις την Εκκλησιαστικήν Ιστορίαν της Δωδεκανήσου*, Αθήνα, 1968.
- Εμμανουήλ Ιω. Κωνσταντινίδης, *Η διοικητική διαίρεσις της Αυτοκεφάλου Εκκλησίας της Ελλάδος κατά το Β' ήμισυ του ΙΘ' αιώνας*, Αθήνα, 1968.
- Βασίλειος Α. Λαμπρόπουλος, *Σεραφείμ, ο άνθρωπος που νίκησε τα γεγονότα*, Αθήνα, 1998.
- Κωνσταντίνος Ιω. Μάνικας, *Σχέσεις Ορθοδοξίας και Ρωμαιοκαθολικισμού κατά τη διάρκεια της Επανάστασεως (1821-1827)*, Αθήνα, 2002.
- Βασίλειος Κ. Μάρκος, *Το νομικό καθεστώς των πατριαρχικών και σταυροπηγιακών μονών στην Ελληνική επικράτεια*, Αθήνα, 2012.
- Γεώργιος Δ. Μεταλληνός, *Παράδοση και Αλλοτρίωση*, Αθήνα, 2001.
- Γεώργιος Δ. Μεταλληνός, *Το Ζήτημα της μεταφράσεως της Αγίας Γραφής εις την νεοελληνικήν κατά τον ΙΘ' αι.*, Αθήνα, ⁽²⁾2004.

- Χρήστος Μπόνης, *Χριστόδουλος - Ένας Αρχιεπίσκοπος με όραμα*, Αθήνα, 2009.
- Αριστείδης Γ. Πανώτης, *Το Συνοδικόν της εν Ελλάδι Εκκλησίας*, τ. 1, Αθήνα, 2007· τ. 2, Αθήνα, 2009· τ. 3, τεύχος Α΄, 2018.
- Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (Αρχιεπίσκοπος Αθηνών), *Ιστορία της Εκκλησίας της Ελλάδος -Απ' αρχής μέχρι του 1934*, Αθήνα, ⁽³⁾2000.
- Χριστόδουλος Παρασκευαΐδης (Αρχιεπίσκοπος Αθηνών), *Ιστορική και κανονική θεώρησις του παλαιοημερολογιτικού ζητήματος κατά τε την γένεσιν και την εξέλιξιν αυτού εν Ελλάδι*, Αθήναι, 1982.
- Ιβάν Ι. Σοκολόφ, *Η Εκκλησία Κωνσταντινουπόλεως κατά τον 19ο αιώνα*, μτφρ. π. Βασίλειος Παπαθανασίου, Θεσσαλονίκη, 2011.
- Σωτήρης Μ. Τζούμας, *Χριστόδουλος*, Αθήνα, 2010.
-

Θέμα Εργασίας

Ο «Άρειος Πάγος της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδας» υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους πολιτικούς οργανισμούς της πρώτης περιόδου της Ελληνικής Επανάστασης. Λειτούργησε ως η **προσωρινή κυβέρνηση** της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας, πριν η διοίκηση περάσει οριστικά στην κεντρική Εθνική Διοίκηση.

Ιδρύθηκε στις **17 Νοεμβρίου 1821** κατά τη διάρκεια της Νομικής Συνέλευσης των Σαλώνων (σημερινή Άμφισσα), με πρωτοβουλία του **Θεόδωρου Νέγρη**. Στόχος ήταν η οργάνωση των περιοχών που είχαν απελευθερωθεί στην Ανατολική Στερεά, η διαχείριση της εφοδιαστικής αλυσίδας του στρατού και η απονομή δικαιοσύνης. Έδρα ήταν αρχικά τα Σάλωνα, αλλά αργότερα μεταφέρθηκε σε διάφορες πόλεις λόγω των πολεμικών επιχειρήσεων.

Ο οργανισμός αυτός δεν λειτουργούσε αυθαίρετα, αλλά βασιζόταν σε ένα σύνταγμα-οργανισμό που ονομάστηκε «**Νομικός της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος**». Ήταν ένα εξαιρετικά λεπτομερές και φιλελεύθερο κείμενο για την εποχή του, που προέβλεπε: α) τον διαχωρισμό των εξουσιών, β) την προστασία των ατομικών ελευθεριών, και γ) την οργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης. Σε αυτόν τον οργανισμό περιγράφεται η *ιδιαίτερη σχέση* του Ελληνισμού με την Ορθόδοξη Εκκλησία: «*άν και ὅλας τὰς θρησκείας δέχεται ἡ Ἑλλάς καί τὰς τελετάς καί τήν χρῆσιν αὐτῶν κατ' οὐδένα τρόπον ἐμποδίζει τήν Ἀνατολικήν ὅμως Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ καί τήν σημερινήν γλῶσσαν μόνον ἀναγνωρίζει ὡς ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν καί γλῶσσαν τῆς Ἑλλάδος*».

Ερώτηση: α) τι γνωρίζετε για τον όρο «*επικρατούσα θρησκεία*», και β) ποιο το περιεχόμενο της σημασίας του στα *Ελληνικά Συντάγματα*, από την αρχή μέχρι και σήμερα;

Η εργασία σας μαζί με τις παραπομπές δεν θα πρέπει να υπερβεί τις 2.500 λέξεις! Η παράθεση της βιβλιογραφίας στο τέλος της εργασίας δεν υπολογίζεται. Έχετε απόλυτη ελευθερία στη χρήση της βιβλιογραφίας και στη διατύπωση των θέσεών σας, αρκεί να είναι τεκμηριωμένες.

Οι εργασίες πρέπει να αποσταλούν μέχρι και την Κυριακή 28 Ιουνίου 2026 στο email:
ipanagio@theol.uoa.gr

ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ

1. Προετοιμασία του κειμένου

Για την εκπόνηση των εργασιών για την γενικότερη συγγραφή εργασιών παρακαλείστε να ακολουθήσετε τις παρακάτω οδηγίες:

α) Το κείμενο πρέπει να είναι γραμμένο σε Α4, με διάστιχο 1,5 και επαρκή περιθώρια. Ο τίτλος της μελέτης πρέπει να αναγράφεται στην πρώτη σελίδα του κειμένου και κάτω-δεξιά το όνομα και η ιδιότητα του συγγραφέα. Θα πρέπει να λάβετε σοβαρά υπόψη σας τη γενική βιβλιογραφία που ήδη γνωρίζουμε και χρησιμοποιούμε (εγχειρίδια Γενικής Εκκλησιαστικής Ιστορίας [π.χ. τα βιβλία του κ. Φειδά] αλλά και τα όσα βιβλία, άρθρα, λήμματα και σύνδεσμοι που παραπέμπουν σε βοηθήματα. Θα πρέπει να λάβετε υπόψη σας τη γενική βιβλιογραφία του μαθήματος που έχετε ήδη λάβει, αλλά και την ειδική βιβλιογραφία που έχει παρατεθεί ανωτέρω!

Οι συγγραφείς πρέπει να καταθέτουν την εργασία τους στην τελική της μορφή μέχρι και την **Κυριακή 28 Ιουνίου 2026**.

Γραμματοσειρά: Times New Roman, μέγεθος 12'' για το κείμενο και 10'' για τις υποσημειώσεις.

Παράγραφοι: Κάθε παράγραφος ξεκινάει με εσοχή (Ειδική: **Πρώτη γραμμή** και **0,5 εκατοστά** κατά προτίμηση).

Έκταση κειμένου: Μέγιστο και απαράβατο (λόγω του διαθέσιμου χρόνου για την εκφώνηση της εισήγησης) όριο μέχρι **2.500 λέξεις** (συμπεριλαμβανομένων και των υποσημειώσεων).

Τονισμός: Η εργασία γράφεται σε μονοτονικό σύστημα.

Σημειώσεις: Είναι υποσελίδιες με συνεχή αρίθμηση. Σημείωση που αναφέρεται στον τίτλο της μελέτης διακρίνεται με αστερίσκο.

2. Βιβλιογραφικές αναφορές και σημειώσεις

α) Τα απαραίτητα βοηθήματα - εγχειρίδια έχουν αναρτηθεί.

β) Για να εισάγουμε μια παραπομπή – υποσημείωση στο κείμενο πληκτρολογούμε (ταυτόχρονα): **Ctrl + Alt + F**.

γ) Οι αναφορές περιλαμβάνουν μόνο: **α')** το επώνυμο του συγγραφέα του έργου, **β')** τον τίτλο του έργου με πλάγια γράμματα (*I*) σε συντομογραφία (την οποία ορίζουμε εμείς) και **γ')** τη σελίδα (ή την στήλη εάν προέρχεται από την **ΘΗΕ** ή την **PG**) της παραπομπής.

π.χ. **i)** Καλοκύρης, *Αι βυζαντιναί τοιχογραφίαι*, σ. 30. (μία σελίδα)

ii) Καλοκύρης, *Αι βυζαντιναί τοιχογραφίαι*, σ. 30-35. (περισσότερες από μία σελίδες)

iii) Καλοκύρης, *Αι βυζαντιναί τοιχογραφίαι*, σ. 30, 35. (μεμονωμένες σελίδες από το ίδιο εγχειρίδιο)

iv) Φωτίου, *Εγκύκλιος Επιστολή*, PG 102, 721-741 ή PG 102, 721-741. (παράδειγμα από **PG**)

v) Τωμαδάκης, *Ενετία*, *ΘΗΕ* 5 (1964) 689-693. (παράδειγμα από **ΘΗΕ**)

δ) Σε όλες τις υποσημειώσεις - παραπομπές, αναγράφουμε **ΠΑΝΤΑ** το επώνυμο του συγγραφέα και τον τίτλο του έργου, ακόμα και αν χρησιμοποιήσουμε για περισσότερες από μια φορές το ίδιο έργο. **ΔΕΝ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕ** «Αυτόθι» ή «Όρα παραπάνω» ή «Όπως παραπάνω» επειδή σε ενδεχόμενη παρεμβολή κάποιου άλλου εγχειριδίου, καθιστούμε δυσκολότερη την ανάγνωση της εργασίας μας.

Προς τεκμηρίωση της παραπάνω υπόδειξης παραθέτουμε το παρακάτω παράδειγμα:

Κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας δεν τοιχογραφήθηκαν ιεροί ναοί στην Κρήτη.¹ Για τους ναούς της Κρήτης ως αρχιτεκτονικούς χώρους, παρατηρήθηκαν αλλοιώσεις στους ναούς². Για ναούς της Κρήτης ως αρχιτεκτονικούς χώρους³.

Επειδή οι παραπομπές – υποσημειώσεις βρίσκονται στο υποσέλιδο της σελίδας, εκεί θα βρείτε την τεκμηρίωση του παραδείγματος που παρατέθηκε.

ε) Κατά τη συγγραφή της εργασίας, εάν θέλουμε να χρησιμοποιήσουμε πληροφορίες από το διαδίκτυο (internet – δεν συνίσταται καθώς δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε την εγκυρότητα ή μη της πληροφορίας) πρέπει **ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΑ** να αναγράφουμε σε παρένθεση την ημερομηνία που βρήκαμε την πληροφορία. Επίσης πρέπει **ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΑ** να επαληθεύσουμε τις πληροφορίες που αντλήσαμε με βάση τα βοηθήματα που αναφέρονται στην ιστοσελίδα.

π.χ. Περί της Βενετίας (Venice) βλ. <http://newadvent.org/cathen/15333a.htm> (τελ. ανάκτηση 16/5/2018). **ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ:** Όταν κάνουμε επικόλληση του συνδέσμου στην παραπομπή φροντίζουμε να καταργήσουμε τον σύνδεσμο πατώντας δεξί κλικ και επιλέγοντας “Κατάργηση υπερσύνδεσης”.

3. Βιβλιογραφία – Πως διαμορφώνεται η παράθεση της Βιβλιογραφίας της εργασίας μας

Αφού ολοκληρωθεί η συγγραφή της εργασίας, στο τέλος της μελέτης μας, παραθέτουμε έναν *πλήρη κατάλογο* των αναφερόμενων έργων (υπό τον τίτλο «Βιβλιογραφικές αναφορές» ή «Βιβλιογραφία»). Η Βιβλιογραφία μας χωρίζεται σε δύο μέρη: α) στις **Πηγές**. Χαρακτηριστικό παράδειγμα πηγής η **Ελληνική/ Λατινική Πατρολογία - PG/PL**, στις οποίες τα έργα που βρίσκονται εντός είναι **ΠΗΓΕΣ!!!**

β) στα **Βοηθήματα**. Χαρακτηριστικό παράδειγμα βοηθήματος είναι η **Θρησκευτική Ηθική Εγκυκλοπαίδεια**, η γνωστή σε όλους μας ως **ΘΗΕ**. Τονίζουμε ότι η **ΘΗΕ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΗΓΗ – ΕΙΝΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑ!!!**

Τόσο οι πηγές όσο και τα βοηθήματα παρατίθενται με αλφαβητική σειρά σύμφωνα με το αρχικό γράμμα του επιθέτου του συγγραφέα. Η αλφαβητική σειρά καθορίζεται με βάση το λατινικό αλφάβητο – a,b,c,d κτλ. Εάν δεν έχουμε όνομα συγγραφέα και ταξινομήσουμε το έργο με βάση το τίτλο του, ισχύουν τα παραπάνω. Σε περίπτωση που έχουμε χρησιμοποιήσει περισσότερα από ένα έργα του ιδίου συγγραφέα – τα παραθέτουμε με βάση τους τίτλους κατά αλφαβητική σειρά. Είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζουμε την μεταφορά ενός επιθέτου στην αγγλική γλώσσα, π.χ. το επίθετο «**Φειδός**» στα λατινικά – αγγλικά είναι «**Pheidias**», επομένως δεν καταχωρηθεί στο F αλλά στο P. Για να βρίσκουμε με σιγουριά τις μεταφορές των ελληνικών επιθέτων στην αγγλική καλό θα ήταν να ανατρέχουμε σε κάποιο ξενόγλωσσο έργο του συγγραφέα που θέλουμε να καταχωρήσουμε (εάν φυσικά υπάρχει). Τα αρχαία και μεσαιωνικά κείμενα καταχωρίζονται στο όνομα του εκδότη τους, όταν κρίνεται σκόπιμο.

Με βάση τα παραπάνω παραθέτουμε ένα ενδεικτικό παράδειγμα καταχώρησης της βιβλιογραφίας στο τέλος της εργασίας:

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

α) Πηγές

¹ Καλοκύρης, *Αι βυζαντιναί τοιχογραφίαι*, σ. 31.

² Καλοκύρης, *Αι βυζαντιναί τοιχογραφίαι*, σ. 32.

³ Καλοκύρης, *Αι βυζαντιναί τοιχογραφίαι*, σ. 32.

Κείμενο από την Ελληνική Πατρολογία

Φωτίου, Εγκύκλιος Επιστολή: Φωτίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Έγκύκλιος ἐπιστολή πρὸς τοὺς τὴν Ἀνατολῆς ἀρχιερατικούς θρόνους, Ἀλεξανδρείας φημί, καὶ τῶν λοιπῶν, ἐν ἧ περι κεφαλαίων τινῶν διάλυσιν πραγματεύεται· καὶ ὡς οὐ χρὴ λέγειν, ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, τὸ Πνεῦμα προέρχεσθαι, ἀλλ' ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνου, PG 102, 721-741. Ο **Φώτιος** στα αγγλικά είναι **Photios**, επομένως καταχωρίζεται μεταξύ των έργων που τα ονόματα των συγγραφέων ξεκινάνε από **P**.

β) Βοηθήματα

Λήμμα από την ΘΗΕ ή από άλλη εγκυκλοπαίδεια

Τωμαδάκης, Ενετία: Ν. Β. Τωμαδάκης, «Ενετία», *ΘΗΕ* 5 (1964), 689-693.

Βιβλίο με ένα συγγραφέα

Καλοκύρης, Αι βυζαντιναί τοιχογραφίαι: Καλοκύρης Κ., Αι βυζαντιναί τοιχογραφίαι της Κρήτης. Συμβολή εις την χριστιανικήν τέχνην της Ελλάδος, Αθήναι, 1957.

Morris, Ταφικά τελετουργικά έθιμα: Morris I., Ταφικά τελετουργικά έθιμα και κοινωνική δομή στην κλασική αρχαιότητα, (μτφρ. Κ. Μαντέλη), Ηράκλειο, 1997.

Βιβλίο με δύο ή περισσότερους συγγραφείς

Kazhdan - Constable, People and Power in Byzantium: A. Kazhdan - G. Constable, People and Power in Byzantium: An Introduction to Modern Byzantine Studies, Dumbarton Oaks - Washington DC, 1982.

Βιβλίο με επιμελητή ή μεταφραστή ως συγγραφέα

Cameron – Herrin, Constantinople in the Early Eight Century: Averil Cameron – Judith Herrin (μτφρ. – εκδ.), Constantinople in the Early Eight Century: The Parastaseis Syntomoi Chronikai, Leiden, 1984.

Βιβλίο συλλογικό χωρίς συγγραφέα

Πρακτικά του Α΄ Διεθνούς Συμποσίου, Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο: Τομές και συνέχειες στην ελληνιστική και ρωμαϊκή παράδοση, 15-17 Σεπτεμβρίου 1988, Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών/ΕΙΕ – Αθήνα, 1989.

Μελέτη ή κεφάλαιο σε συλλογικό ή συγκεντρωτικό τόμο, πρακτικά κτλ.

Carr, “Originality and the Icon”: A. W. Carr, “Originality and the Icon”, στο A. R. Littlewood (επ.), *Originality in Byzantine Literature, Art and Music*, 115-124.

Άρθρο σε περιοδικό

Τωμαδάκης, «Ο Άγιος Ιωάννης ο Ξένος»: Ν. Τωμαδάκης, «Ο Άγιος Ιωάννης ο Ξένος και η διαθήκη αυτού», *Κρητικά Χρονικά* 2 (1948), 47-72.

Κριτζάς, «Αρθούρος Έβανς»: Χ. Κριτζάς, «Αρθούρος Έβανς, ο πρωτοπόρος της Μινωικής Αρχαιολογίας (1851-1941)», *Ο Μέντωρ* 99 (2011), 9-26.

Έργα πολύτομα

Φειδάς, Ιστορία: Βλ. Ιω. Φειδάς, Εκκλησιαστική Ιστορία, Από την αρχή μέχρι την Εικονομαχία, Αθήνα, τ. Α-Β (2)1994) - Γ (2014).

Έργα περισσότερων των δύο συγγραφέων

Allen – Neil, Maximus the Confessor: Pauline Allen – Brownen Neil, Maximus the Confessor and his Companions, Documents from Exile, Oxford – New York, 2002.

Ιστοσελίδες (εάν χρησιμοποιήσουμε περισσότερες από μια καλό είναι να αριθμήσουμε την κάθε μια ξεχωριστά).

π.χ. Catholic Encyclopedia, <http://www.newadvent.org/> (Πρώτα καταγράφουμε γενικά τον τίτλο της ιστοσελίδας που ανατρέξαμε).

α) Catholic Encyclopedia, *Venice*, <http://newadvent.org/cathen/15333a.htm> (τελ. ανάκτηση 16/5/2018). (Επειτα καταγράφουμε αναλυτικά το λήμμα που αναζητήσαμε μαζί με την ημερομηνία που το βρήκαμε στην ιστοσελίδα).